

נייר עמדה - בטחון אישי במזרח ירושלים: הפסקת הפגיעה, ההפליה וההזנחה. לא משטור נוסף

מוגש לוועדת הפנים לקראת סקירת השר לביטחון פנים ביום 27/10/14 בנושאים הבטחון האישי במזרח ירושלים, מרחב קדם, והתייחסות להמלצות ועדת המשנה בסוגית הר הבית.

בטחון אישי במזרח ירושלים

i. הפסקת הפגיעה, ההזנחה והקיפוח - בטחון אישי במזרח ירושלים יושג לא רק, ובוודאי לא בעיקר, מתגבור כוחות משטור ואכיפה. בטחון אישי במזרח ירושלים יכול להבנות רק על בסיס בטחון אישי של שתי הקהילות הלאומיות החיות בעיר, ובכלל זה בטחון אישי וקהילתי, כלכלי וחברתי, של הקהילה הפלסטינית במזרח ירושלים, החיה משך עשרות שנים תחת מנגנון מקפח, מזניח ומפלה.

האוכלוסיה הפלסטינית במזרח ירושלים מהווה 37% מסך האוכלוסיה בעיר. במזרח ירושלים מתגוררים כ-470,090 תושבים. כ-290,000 (כ-62%) מתוכם הם מוסלמים המתגוררים בשכונות הפלסטיניות, וכ-173,830 הינם יהודים המתרכזים בעיקר בשכונות גילה, הר חומה, פסגת זאב, נווה יעקב, רמות ורמת אשכול.

נתונים מרכזיים המדגימים את ההזנחה הקשה:

- 75.3% מהתושבים הערבים במחוז ירושלים, ו-82.2% מהילדים, חיים מתחת לקו העוני.
- השטח המתוכנן והמיועד לבניה למגורים לפלסטינים בירושלים מהווה 14% בלבד משטח ירושלים המזרחית, 7.8% בלבד משטח ירושלים כולה.
- קיימים פערים עמוקים בתקציב עיריית ירושלים בין מערב ירושלים לבין מזרחה. לדוגמה (בשנת 2011) תקציבי אגפי העיריה השונים למזרח העיר: רווחה - 12.6%; היחידה לקידום הנוער - 2.4%; חברה ונוער - 9.5%; כולל - 10.7%.
- לפחות כ-8,100 ילדים ובני נוער אינם לומדים כיום במסגרת ידועה כלשהי.
- מספר הכיתות החסרות במזרח ירושלים עומד על סך של 3,055 כיתות: 681 כיתות לא תקניות, 408 כיתות חסרות, 330 כיתות גן חסרות, ועוד 1,636 כיתות הנדרשות עבור הילדים שלומדים בכיתות המוכר שאינו רשמי כי אין להם מקום בכיתות בחינוך הרשמי.
- היקף נשירת תלמידים בירושלים המזרחית הגיע בספטמבר 2012 לשיעור של 13% מסך התלמידים. לעומת שיעור של 1% במערב העיר, ושיעור של 4.6% בחינוך הערבי הכלל-ארצי. הנשירה המצטברת מביאה לכך ש-36% מילדי מזרח העיר אינם מסיימים 12 שנות לימוד.
- מסגרות חלופיות לנוער בסיכון: במזרח העיר פועלות 2 בלבד. לעומת 11 במערב העיר.
- 5 לשכות רווחה משרתות את האוכלוסיה הערבית בירושלים המזרחית, לעומת 18 לשכות המשרתות את אוכלוסייתה היהודית של ירושלים.
- לעומת 26 תחנות טיפות חלב במערב העיר, קיימות רק 5 תחנות במזרח העיר.

למרות זאת, החלטת הממשלה בדבר "התכנית להגברת הביטחון האישי ולפיתוח כלכלי -

חברתי בירושלים לטובת כלל תושביה", מיום 29/6/14:

- ייעדה 94.5 מליון ₪ לתגבור המשטור במרחב קדם (מתוכם 61 מליון ₪ כתוספת תקצוב ממשרד האוצר), לעומת 67.5 מליון ₪, משך חמש שנים (ולרוב מתקציבים קיימים), שיועדו להשקעה בתשתיות במזרח ירושלים. סקר תשתיות שנערך על ידי עיריית ירושלים בנובמבר 2010 הציג עלות נדרשת לתיקון התשתיות של מעל 2 מיליארד ₪.
- קבעה תוספת 40 תקנים למשטרה ממשרד האוצר. לעומת תוספת 30 תקנים בלבד של משרד הרווחה, מתקציב משרד הרווחה הקיים. בדצמבר 2013 אמר שר הרווחה שיש צורך בתוספת של 140 תקנים של עובדים סוציאליים במזרח העיר.
- הקציבה יותר מ-38% מהשקעה בחינוך למינוף השליטה הישראלית במזרח ירושלים באמצעות החלת לימודי בגרות, בניגוד לרצון וצרכי הקהילה הפלסטינית.

- ייעדה 5.4 מיליון ₪ בלבד למשך 5 שנים לטיפול בנשירה הקשה במזרח ירושלים. לעומת 15 מיליון ₪ הנדרשים באופן מיידי.
- התעלמה מכל הפערים התקציביים הנוספים בנושא תרבות והמחסור הקשה במבני ציבור.

לכן, בטחון אישי במזרח ירושלים אינו רק, ובוודאי לא בעיקר, כוחות משטור ואכיפה. בטחון אישי במזרח ירושלים יכול להבנות רק על בטחון אישי של שתי הקהילות הלאומיות החיות בעיר. ובכלל זה בטחון אישי וקהילתי, כלכלי וחברתי, של הקהילה הפלסטינית במזרח ירושלים, תוך הקצאת התקציבים הראויים לכך.

ii. העדר טיפול ממוקד וראוי של הרשויות באלימות יהודית לאומנית

בהחלטת הממשלה מיוני 2014 אין כל התייחסות לצורך בהגנה מפני אלימות לאומנית יהודית, והגברת הכלים למיגור אירועי פשיעה לאומנית יהודית, גם לאור הגידול במספר מתחמי ההתנחלויות בלב שכונות פלסטיניות.

סקירה שערכה עיר עמים כבר במרץ 2013 על [אלימות לאומנית יהודית בירושלים](#), הובאה זה מכבר בפני גורמים בעיריית ירושלים, משטרת ישראל וועדת החינוך של הכנסת. אך הרשויות כשלו במניעת ההסתה הזו ובהפסקת פעילותם של האחראים לה.

מאז הקיץ האחרון עולה תמונה קשה של אלימות לאומנית מאורגנת (לרוב באמצעות הפגנות שהיוזמה להן מגיעה מחוץ לירושלים) לצדה של אלימות לאומנית מקומית בכל רחבי העיר: בשכונות שבמזרח העיר, בשכונות שבמערבה ובוודאי במרכז ירושלים. קריאות "מוות לערבים" הפכו שגורות בפי מאות מפגינים, ולצדן פגיעות פיזיות ממש בערבים, בין אם נקלעו באופן מקרי למקום, בין אם נמצאו על ידי יהודים ש"תרו אחריהם", בין אם הם עובדים במערב ירושלים, משתמשים בשירותי התחבורה הציבורית בה ועוד. הפגיעות הלאומניות האלה יצרו גם פחד רב בקרב התושבים הפלסטינים של העיר.

על עיריית ירושלים והמשרד לביטחון פנים להציג תכנית ראויה לטיפול בתופעות אלו והוקעתן. על אף שירושלים הצטרפה עוד ב-2010 לתכנית "עיר ללא אלימות", אין כל תכנית ממוקדת לטיפול באלימות היהודית לאומנית בירושלים.

התייחסות להמלצות ועדת המשנה בסוגית הר הבית

ועדת הפנים משמשת זירה מרכזית לנסיונות חוזרים לשינוי מזדחל בסטטוס קוו בהר הבית:

- מאז מאי 2013 התקיימו בוועדת הפנים של הכנסת הנוכחית 15 דיונים בנושא הר הבית, שעסקו בשאלת תפילה וכניסת יהודים להר. זאת בהשוואה ל-5 דיונים בסה"כ שהתקיימו בנושא בעשר השנים שקדמו לכך.
- ב-23 ביוני הגישה "ועדת משנה לנושא עליית יהודים להר הבית", שמונתה על ידי ועדת הפנים של הכנסת, את המלצותיה. על אף שהמלצותיה כללו גם המלצות למספר שינויים בנעשה בהר, נתנה הוועדה גיבוי למדיניות הקיימת ולהתנהלות המשטרה. ועדת המשנה המליצה להשאיר את הסטטוס קוו על כנו ולא להסדיר תפילה של יהודים במקום.
- בשבועות שמאז פרסום ההמלצות חל גידול ניכר מאוד בהגבלות על כניסת מוסלמים להר הבית. בין היתר, במשך כל ימי ששי של חודש הרמדאן (לאורך חודש יולי) התירה המשטרה כניסה של מתפללים רק מעל גיל 50. לפי דיווח המשטרה, נמנעה מ-35,000 מתפללים כניסה בכל יום ששי שכזה.

■ לאחר שני דיונים נוספים שקיימה ועדת הפנים בנושא כניסת יהודים להר הבית בחגי תשרי (13/8 ו-22/9), המשיכה מגמת הגבלת כניסתם של מוסלמים למתחם, במקביל לכניסתם של יהודים להר הבית:

■ ב-23-24/9, יומיים שלפני ראש השנה, מנעה המשטרה את כניסתן של נשים מוסלמיות בשעות הבוקר והגבילה את כניסתם של גברים לגיל 45 ומעלה. גם במהלך החג עצמו ובימים אחריו הוטלו הגבלות דומות. בבוקר ה-24/9 בו חל ערב ראש השנה, המשטרה הגיבה בכוח רב לפלסטינים שהתבצרו במתחם למרות הגבלות הכניסה וניסו למנוע את כניסת היהודים. שר השיכון אורי אריאל עלה אף הוא להר ואל מול קריאות גינוי של מוסלמים בירך שבית המקדש יבנה במהרה.

■ ב-5-7 באוקטובר, במהלך עיד אל אדחא, סגרה המשטרה את רוב השערים להר הבית מה שהקשה על המתפללים הרבים שפקדו את ההר בימי החג.

■ מה-7 ועד ה-17 באוקטובר, לאורך חג הסוכות והימים הסמוכים לו, חלו הגבלות קשות על כניסת מוסלמים להר הבית: ב-7, ב-8 (ערב החג) ב-13 וב-15 (ערב החג השני) באוקטובר נאסרה כניסת גברים מתחת גיל 50 להר. כך גם בימי ששי, ה-10 ו-17 באוקטובר, נאסרה כניסת גברים מתחת גיל 50, אף שבימי ששי אין כניסה של לא מוסלמים להר. ב-8 וב-13 באוקטובר אף הוצבו מחסומי משטרה בוויה דלרוזה, תוך שיבוש קשה של חופש התנועה ברובע המוסלמי בעיר העתיקה: לתלמידי בית הספר שבתוך הר הבית לא התאפשר להיכנס אליו והם נשלחו בידי המשטרה בחזרה לביתם. חסימת שער האריות בידי המשטרה מנעה מתושבי הרובע המוסלמי לצאת לעבודה וללימודים ונמנע מעבר של רכב הסעות לתלמידי החינוך המיוחד. ב-8 וב-13 באוקטובר התעמתו כוחות המשטרה עם פלסטינים בהר הבית. הפלסטינים יידו אבנים, ונזרק בקבוק תבערה. המשטרה עשתה שימוש ברימוני הלם וגז מדמיע.

הגבלות אלו מצטרפות למגמה של עליה מתמדת בהגבלות על הגישה של מתפללים מוסלמים למתחם. על פי נתוני המשטרה במהלך השנים 2012 ו-2013 הגבילה המשטרה כניסת מוסלמים להר הבית רק 3 ו-8 פעמים בהתאמה. לעומת זאת במהלך 2014 תיעדה עיר עמים לפחות 30 פעמים. בכלל זה, מאז תחילת יולי ועד היום הוגבלה כניסת גברים להר הבית בימי ששי 7 פעמים, כמעט מחצית מימי ששי בתקופה המדוברת.

לפירוט נוסף: [עיר עמים, מעקב – הר הבית: השחיקה הנמשכת בהסדרים הקיימים \(יוני – ספטמבר 2014\)](#)

יש למנוע כל שינוי מזדחל נוסף של הנהוג במתחם הר-הבית/אל-חרם א-שריף. סוגיית הר הבית היא מהמורכבות והרגישות שעל סדר היום של מדינת ישראל, שצריכה להיות אם בכלל רק חלק מהמו"מ המדיני בין ישראל לפלסטינים.